

Obsah

I.	Úvod	s. 5
II.	Muzeum a muzejní spolek ve Velké Bíteši od roku 1925 do roku 1960.....	s. 7
	1. Zřízení muzea a muzejního spolku a jejich činnost z I. republiky	s. 7
	2. Muzeum ve Velké Bíteši 1939 – 1949	s. 14
	3. Muzeum ve Velké Bíteši 1950 – 1960	s. 19
III.	Stručné shrnutí novodobých dějin muzea ve Velké Bíteši	s. 25
IV.	Výstavy a akce na nichž se muzeum podílelo za I. republiky	s. 28
	1. Hasičský sjezd	s. 28
	2. Kralická výstava	s. 28
	3. Vzpomínková akce k uctění 300 leté pam. K. z Žerotína	s. 29
V.	Numismatické nálezy a sbírky v Bítýšském muzeu	s. 31
	1. Nález mincí z Čikova	s. 31
	2. Nález mincí z Velké Bíteše	s. 32
	3. Nález mincí ze Křovic	s. 33
VI.	Osobnosti velkobítešského muzea a muzejního spolku	s. 34
	1. Jan Tiray	s. 34
	2. Bohuslav Kříž	s. 35
VII.	Bítýšská monstrance	s. 37
VIII.	Historie objektu dnešního muzea	s. 39
IX.	Závěr	s. 44
	Resumé	s. 46
	Odkazy a poznámky	s. 47
	Seznam pramenů a literatury	s. 50
	Seznam příloh	s. 51
	Přílohy	s. 52

I. ÚVOD

Jako téma mé bakalářské práce jsem si vybral Historii muzea ve Velké Bíteši. Rozhodl jsem se pro toto téma, jelikož mám k tomuto regionu, respektive k tomuto městu určitý vztah a s muzeem jsem již v minulosti spolupracoval a tudíž jsem měl možnost dozvědět se o jeho historii, sbírkových předmětech i poměrech v něm panujících mnohem více, než-li řadový návštěvník. Další s mých důvodů je fakt, že činnost muzea v jeho první dekádě působení (1925 - 1960) není, pokud je mi známo, ještě zpracována. Proto se o příslušný výklad pokusím.

Muzeum bylo založeno v roce 1925 a následně nato vznikl muzejní spolek, který jde ruku v ruce s činností muzea. S pílí členů výboru muzejního spolku vlastní postupně narůstal sbírkový fond a také vážnost muzea. Muzeum se ve 30. letech angažovalo v různých výstavách v regionu a také v kulturních akcích města. Činnost muzea ochromilo až zabrání Československa a zřízení protektorátu Böhmen und Mähren. V těchto dobách, kdy bylo muzeum uzavřeno veřejnosti a i bezprostředně po válce se členové muzejního spolku soustředili na zpracování archivu, který v té době patřil pod muzeum. Tato činnost byla zdárně ukončena řádným zpracováním, uspořádáním a sepsáním archivu začátkem 50 let. V následujících letech je jako hlavní problém řešeno umístění muzea. Tento problém je ukončen v roce 1957 stěhováním muzea do tehdy nově zrekonstruovaných prostor domu číslo 5 na náměstí. Naneštěstí v roce 1960 přichází reforma územního uspořádání státu a okres Bíteš spolu s okresním muzeem zaniká.

V polovině 80. let začíná muzeum opět fungovat, jako dislokovaná pamětní síň Muzea silnic a dálnic ČSSR ve Velkém Me-

ziříčí. Časem se muzeum osamostatnilo a dne funguje jako městské muzeum.

V této práci se budu snažit postihnout, s ohledem k dochovaným materiálům, historii daného muzea a to od prvopočátečních snah o založení muzea až po zrušení tehdy Okresního vlastivědného muzea v roce 1960. V tomto bloku postihnu jednak jeho historii, a jednak se zmíním o peripetiích s umístěním muzea a o nejvýznamnějších členech muzejního spolku, kteří svou měrou přispěli k zvelebování městského muzea a archivu. Posléze stručně nastíním novodobou historii muzea, která se začala odvíjet od roku 1985.

Dále popíši významné numismatické nálezy, kulturní a výstavní akce, nastíním život dvou významných osobností bítešského muzea a muzejního spolku a popíši jeden z nejvýznamnějších sbírkových předmětů muzea a to monstranci z roku 1473. Na závěr postihnu též historii dnešní budovy muzea, bývalého kostelíku Jednoty Bratrské.

II. MUZEUM A MUZEJNÍ SPOLEK VE VELKÉ BÍTEŠI OD ROKU 1925 DO ROKU 1960

1. Zřízení muzea a muzejního spolku a jejich činnost za I. republiky

Snahy o zřízení muzea sahají až do 90. let 19. století. Jsou spojené s pořádáním národopisné výstavy, v které se s části angažovali i bítešští představitelé kulturního života. Na výstavu bylo zapůjčeno několik krojů a vyšívanych čepic k nim. Snahy o zbudování muzea se však nesetkaly s kladnou odezvou a definitivně je zmařila první světová válka.

Až po vzniku Československé republiky mohla být myšlenka muzea znovu otevřena. Osobností této myšlenky byl Jan Tiray, který neúnavně intervenoval pro muzeum už před válkou. Až v roce 1923 přišla příležitost. V tom roce se pomýšlelo na rekonstrukci radnice a bylo nutno vyklidit půdu, kde se nacházely památky z 19. století, které byly v žalostném stavu. Už výše zmíněný Jan Tiray se zasazoval o získání místnosti pro uložení těchto památek. Již v lednu 1924 se městská rada usnesla a dopisem požádala místní školní výbor o propůjčení jedné místnosti v obecní škole pro uložení Archivu městského a zřízení zatímního muzea neboť jak píší: *„Založení muzejní místnosti (alespoň jedna) jest naléhavou otázkou, kterou musí městské zastupitelstvo v nejkratší době rozřešiti. Jedná se hlavně o místnost suchou, kde by všechny vzácné památky bítýšské byly bezpečně uschovány a uchráněny před plesnivinou, prachem i požárem“*. Městská rada podotkla, že místnost bude používána zatím, dokud nebudou opatřeny pro muzeum místnosti řádné.¹⁾

Jan Tiray, bítýšský rodák, který v té době působil jako učitel v Třebíči spolupracoval s bítešany i nadále na myšlence muzea. I po přestěhování do Zbraslavi u Prahy odjížděl do Velké Bíteše a za jeho dohledu dokončily se úpravy muzea, které pak bylo 15. srpna 1925 slavnostně otevřeno. K této příležitosti byla vystavena i monstrance z roku 1473 a památný kalich. Jan Tiray se tohoto slavnostního dne již nedožil.

Velký problém pro muzeum znamenali podomní agenti. Ti vykupovali různé předměty od soukromých osob. Muzeum vydalo oběžník, ve kterém se obrací na občany velkobítešska s prosbou o spoluúčasti při vybudování muzea, respektive jeho sbírek. Poukazují na skupování věcí obchodníky ze starožitnostmi a apelují na uchování cenných věcí v muzeu, kde budou zachovány pro další generace.

V oběžníku z 28. prosince 1925 po způsobu jiných měst zakládají Muzejní spolek, který by *„všestrannější činnost rozvinouti mohl ve prospěchách zdejšího městského muzea“*. Za tímto účelem byla svolána schůze v níž bude nutno učinit přípravy k ustavující valné hromadě. Na schůzi dne 29. listopadu 1925 byl zvolen termín pro valnou hromadu Muzejního spolku na 27. prosince tohoto roku, která se bude konat v místnosti obecné školy.

Na valné hromadě byly přečteny stanovy spolku, které byly udělaný po vzoru stanov spolku v Telči.²⁾ Stanovy se pošlou zemské polní správě. Na první výborové schůzi konané 10 ledna 1926 byly rozděleny funkce. Místopředsedou byl zvolen Ignác Soukeník, jednatelem Jan Hemala, pokladníkem František Kratochvíl, kustodem Vilém Kožnárek. Předsedou muzejního spolku byl zvolen Dr. Soběslav Sýkora. Od roku 1926 je spolek členem Svazu československých muzeí.

Bylo ustanoveno jmenovat důvěrníky ve všech obcích bítýšského okresu, kteří by se starali a shromažďovali tamní památky. Mají to být lidé: „*vážení, kteří by dbali aby památky nebyly ničeny a pokud možno uschovány v muzeu ve Velké Bíteši*“.³⁾

Jednou s počátečních aktivit spolku bylo jednání o umístění kamenné křtitelnice, která se nacházela zakopaná na Heřmanově ulici. V souvislosti s tímto se jednalo s farářem místního kostela panem Němcem o povolení umístit křtitelnici spolu s ostatními kamennými památkami v prvním oblouku hradeb katolického kostela. To bylo kladně vyřízeno. Ovšem s nepochopením u faráře se setkal návrh na odkrytí kamenného náhrobku Jana z Lomnice umístěného ve zdi proti vchodu do kostela. Dále spolek kladl důraz na to, že v domech a na půdách je spousta vzácných věcí, o kterých lidé netuší, že jsou cenné.

Počáteční úsilí spolku bylo odměněného zapůjčením obrazu Svatá rodina – olej, čajového servisu, Melantrichovi bible a sedmnásti listin. Poslední dvě položky byly muzeu později darovány.

Snahou spolku bylo nashromáždění financí na zakoupení předmětů v dražbách dražených. Obraceli se s tímto na městskou radu a dobrovolníky pro muzeum nadšené. Díky tomuto byly učiněny sbírky v Nových Sadech, Břzce, Jíndřichově, Zálesí, Zhoře, Jestřabí, Jachymově a dalších obcích.

První větší akcí bylo zapůjčení sbírkových předmětů muzea k Podhorácké výstavě konané v Tišnově v roce 1927. Bylo potřeba souhlasu městského zastupitelstva k výběru sbírkových předmětů a k financování nákladů na cesty do Tišnova. Výbor se usnesl na zapůjčení cenných památností, knih, pergamenů a obrazů. Spolek si vyžádal záruku na ochranu předmětů, pak provedl přesný výběr správce sbírek J. Kožnárek. Městská rada uvol-

nila 400 Kč na výlohy výstavy a převozu předmětů.

Muzeum se musí v roce 1928 vystěhovat z prostor obecné školy z důvodu uvolnění místnosti pro 1. třídu. Muzejní sbírky byly roztroušeny po půdách a bytech členů muzejního spolku.⁴⁾ 18. 8. 1929 se muzeum stěhuje do uvolněných prostor po přestěhované spořitelně, která se přesunula z budovy radnice do nově postavené budovy na náměstí. Tímto muzeum získalo dvě místnosti.

S tímto počinem souvisí i potřeba nového fundusu. Tento požadavek přednesl kustod sbírek pan Kožnárek. Pořízena byla skříň na mince, pergameny, skříň pro nálezy z doby neolitické a příruční knihovna. Kustod rovněž promluvil o nutnosti řádného uspořádání knihovny a archivu. Knihy byly vyvázány a uloženy do nové příruční knihovny a listiny byly uloženy v deskách, očíslovány a na hřbetech opatřeny letopočtem doby z nichž pocházejí. Při stěhování muzea se napočítalo přes 8000 listin, 300 tištěných patentů, knihy účtů v počtu 356 kusů a 39 pergamenů. Jako nutná se taky ukázala úprava vitým s bítýšskou keramikou. Za cíl do budoucna byla vytyčena úprava legionářského oddělení.

Na schůzi 26. 10. 1930 se projednával provozní řád pro okresní zemědělská muzea a okresní zemědělské oddělení při jiných muzeích. Rozhodnutí o založení zemědělského oddělení se odložilo na pozdější dobu. O věci se jedná na výborové schůzi okresního hospodářského spolku, aby se vybudil širší zájem o zřízení zemědělského oddělení u veřejnosti.

Na valné hromadě konané 13. 3. 1932 se jednalo o zpřístupnění muzea veřejnosti. Musí se tím pádem doopravit fundus (vysoké skříně vyměnit za vitríny), urychlit uspořádání sbírek a pořídit skleněné tabule na ukrytí sbírkových předmětů, aby

mohlo být muzeum zpřístupněno veřejnosti při slavnostech různých korporací.

Na téže valné hromadě se provedla volba nového výboru, která se koná vždy po třech letech. Předsedou byl zvolen Bohuslav Kříž (ředitel hospodářské školy), místopředsedou Karel Kotík (řídící učitel), kustodem Vilém Kožnárek, jednatelem Jaromír Sedlák a pokladníkem Bohuslav Křča. Členy výboru byly zvoleni Jan Zavřel, Vilém Jirák, Vladimír Kotík. Revizoři Vojtěch Piška a Josef Čechovský.⁵⁾

31. 10. 1935 se uskutečnila schůze archivářů západní Moravy ve Velkém Meziříčí. Účastnili se ji Ing. Kratochvíl z Budišova, prof. Tomeš (archivář s Třebíče) Bohuslav Majzlík z Blízkova u Měřína, dále prof. Bílek, prof. Obšil, Jaromír Buršík, Božena Vitoušová, prof. Vlček a další lidé, vesměs s Velkého Meziříčí. Za náš spolek se schůze účastnil předseda Bohuslav Kříž. Na jednání se mluvilo o větší spolupráci mezi archiváři, stanovila se další schůze na 6. 1. 1936 do Třebíče a Ing. Kratochvíl upozornil na odvoz starých gruntovních knih z okresních archivů do zemského archivu v Brně. Tato situace proběhla téhož dne ve Velké Bíteši. Zemský archiv v Brně vznesl požadavek odnést pět knih z let 1615 - 1775. Předsednictvo spolku se tomu bránilo. Protesty zaslalo zemskému archivu v Brně, vrchnímu soudu v Brně a ministerstvu spravedlnosti. Ovšem rada města ani spolek nepochodili. Vyzískali jen čas na prostudování příslušných knih a poté je musí na vlastní náklady dopravit do Brna. Termín k prostudování jim byl udělen do června 1936.⁶⁾

Před touto schůzí archivářů i po ní se konaly různé akce, v kterých byl muzejní spolek a muzeum samotné zapojeno. Ať už to byl Hasičský sjezd, Kralická výstava, pouť ve Velké Bíteši

nebo vzpomínka k uctění 300 leté památky úmrtí Karla staršího z Žerotína.⁷⁾

Na začátku prázdnin v roce 1937 dostala městské škola na starost kolonii sociálně slabších dětí z Brna v počtu přes 100 osob a příslušný personál k tomu. V rámci kolonie hostila Velké Bíteš deset dní dvanáct jugoslávských studentů spolu s profesorem Stepanem Niličem ze Sarajeva. Předseda podnikl s touto výpravou vycházku do bítýšského muzea a exkurzi do Náměště. Jiného dne podnikly výlet do Jasemice ke kostelu svatého Klimenta a do zámku velkostatkáře Harracha. Tam upoutaly pozornost studentů nejen věci muzeální, nýbrž taky památky na arcivévodu Františka Ferdinanda, kterého na cestě Bosnou a speciálně v Sarajevě, v roce 1914, bývalý hrabě Harrach (zemřel v květnu 1937) doprovázel. Také kustod Vilém Kožnárek věnoval jugoslávské výpravě a především profesoru Niličovi pozornost a informoval je o historii našeho národa, našich národních snahách i poměrech. Profesor Nilič přislíbil, že uveřejní dojmy z Velké Bíteše v jugoslávských novinách psaných latinkou, které pak zašle muzeu, což později udělal.

Tak jako v celé zemi byla i výborová schůze konaná 13. 10. 1937 nesena ve smutečném duchu za zemřelého pana prezidenta T. G. Masaryka, který skonal 17. 9. 1937. Muzeum vyčlenilo ku této příležitosti menší místnost aby mohly být vystaveny věci upomínající na osobu T. G. Masaryka.

Do upomínek byly zahrnuty i novinové výstřižky informující o zdravotním stavu pana prezidenta, které nashromáždil Bohuslav Kříž a daroval je muzeu.⁸⁾ Na schůzi se řešila otázka jak zachovat křehký novinový papír. Rozhodnuto učinit dotaz na odborníky, aby oznámili způsoby jimiž je možno novinový či podobný papír zachovat na dlouhou dobu.

Na valné schůzi konané 13. 4. 1938 odstoupil Vilém Kožnárek s funkce kustoda muzea z důvodů stěhování se do Brna Kožnárek podal zprávu o muzejních sbírkách, kterou následně předal městské radě. Starosta města prof. V. Peška poděkoval odstupujícímu kustodovi za dlouholetou činnost jménem městské rady. Poté kustod zvěřil, že odevzdání proběhne 15. dubna toho roku v místnostech muzea, jelikož brzy odjíždí.

Následně měl projev na osobu Viléma Kožnářka předseda spolku Bohuslav Kříž. Závěrem poděkoval Kožnářkovi jménem výboru a celého muzejního spolku za práci, čas a trpělivost, kterou muzeu věnoval a prosil ho o další spolupráci. Jako odměnu za dlouholeté spravování sbírek, které převzal po Tirayově smrti, navrhl Viléma Kožnářka na jmenování čestným členem spolku, což bylo na schůzi 13. 4. 1938 jednomyslně přijato.

Následně odstupující kustod předkládá tři seznamy. První seznam obsahuje spisy z let 1872 - 1928, druhý obsahuje seznam hudebnin staršího data a třetí je seznam hudebnin - českých koled. Dva prvně uvedené seznamy muzeu Kožnárek daruje, třetí musí být uhrazen. Cenu však nezděluje.

Následkem odchodu dlouholetého správce sbírek bylo třeba až do vypršení funkčního období, tj. do 5. 4. 1939 doplnit výbor, respektive zvolit nového správce sbírek. Tím byl na schůzi konané 13. 8. 1938 zvolen aklamací Bohuslav Kříž a jmenovaný funkci přijal. Výsledek volby byl oznámen městskému zastupitelství a následně vzat na vědomí. Členové výboru se usnesly na návrhu starosty V. Pešky, aby na zbytek funkčního období správu spolku vedl nynější místopředseda Karel Kotík, to bylo přijato.

Na podzim roku 1938 přišla v září mobilizace. Svoboda shromáždění a jiná občanské práva byla omezena, takže na čin-

nost spolku nebylo pomyšlení. Po demobilizaci v říjnu roku 1938 a zabrání Sudet nastává období druhé republiky. Za těchto okolností Valná hromada nebyla svolána a běžné spolkové záležitosti byly vyřizovány jen za vědomí úřadujícího místopředsedy a kustoda. Finanční záležitosti pak s přibráním pokladníka Josefa Čechovského.

V důsledku okolností byl učiněný na podzim roku 1938 veškerá opatření, aby sbírky eventuálně válkou neutrpěly. Cenné listiny, pergameny a jiné cenné věci byly vhodně uskladněny. Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze bylo oznámeno, že se spolek výstavy řemesel, na které se chtěl podílet, neúčastní, stejně tak bylo sděleno Moravskému zemskému rybářskému inspektorátu v Brně, že spolek výstavu předmětů rybářských, památných neoděle. Na konferenci a poradu svolanou Svazem muzeí a Zemským muzeem v Brně na den 4. 12. 1938 pro moravské správce muzeí se účastnil dle dohody kustod Bohuslav Kříž.

Pro účely muzejní a archivní dostával kustod po dohodě s předsedou a pokladníkem nejdůležitější denní časopisy a jiné památkové doklady z tehdejší doby na účet spolku.

2. Muzeum ve Velké Bíteši 1939 – 1949

Pohnuté měsíce na začátku roku 1939 a zejména měsíc březen, který přinesl zabrání Československa způsobily suspenzi postupně veškerého práva shromažďovacího, a proto nesměly být svolány žádné schůze. Fungovalo jen předsednictvo.

Muzejní spolek musel kvůli vládnímu nařízení potvrdit Okresnímu úřadu ve Velkém Meziříčí, že hodlá dále vyvíjet svou činnost.⁹⁾ Dne 19. 8. 1939 provedl kustod soupis všech zbraní, které jakožto nepoužitelné muzeální předměty se nacházejí ve

sbírkách a dle vyhlášky jihlavského úřadu ze dne 10. 8. 1939 číslo 402, zaslal příslušný výkaz do Jihlavy. Dne 17. 5. 1940 Okresní úřad ve Velkém Meziříčí vyzývá (na základě nařízení zemského prezidia v Brně) muzejní spolek, aby ze svých stanov vypustil vše, co by nějakým způsobem připomínalo bývalou Československou republiku.¹⁰⁾ Dne 10. 7. 1940 Okresní úřad ve Velkém Meziříčí vyzývá muzea podle výnosu zemského úřadu v Brně, aby všechny národní předměty z muzejních expozic, popřípadě celé oddělení takovýchto předmětů (legionářské koutky atd.) neprodleně složili do beden a bezpečně uložili ve skladišti muzea nebo jinde, kde by nebyla přístupna veřejnosti.¹¹⁾

V této době byl předsedou spolku a kustodem muzea Bohuslav Kříž. Jmenovaný byl již na odpočinku, a proto se věnoval muzeu a archivu plnou měrou. Pročítal archiv a mnoho zajímavých věcí z něho uveřejnil v novinách a časopisech. Prostudoval také dobu, kdy se v Bíteši učil u svého strýce sladovnictví proslulý reformátor sladovnictví Jan Poupě. Výsledkem těchto studií bylo, že za podpory brněnského herce Františka Kliky, hudebního skladatele Jana Flichty a za finanční podpory Jana Stallerera, ředitele starobrněnského pivovaru, byla sešavena a napsána opereta „Poupě z pivovarské zahrádky“, která byla hrána v brněnské Redutě a setkala se s úspěchem.

Ze zprávy o muzeu a muzejním spolku s ledna 1941 se dovídáme o činnosti muzea a uspořádání sbírkových předmětů v období protektorátu. Činnost správy muzea se omezila na udržování sbírek, zpracovávání archivního materiálu, pokud v archivu nebyl registrován, menší výstavky a publikování zajímavých článků z minulosti města a okolí v denních časopisech. Udržuje se spojení s památkovým úřadem v Brně, zabezpečují se zbytky starých památek v městě a okolí (českobratrský

kostelík v Bíteši, staré hradby, náhrobky apod.).

Muzeální předměty jsou rozděleny na knihy a spisy náboženské, muzeální věci na cechovní a řemeslné, oddělení mincí (nalezených hlavně v městě a okrese), keramiku (zejména Františka Zavřela, místního toufarníka před 100 lety), sbírku starých zbraní, mapy, fotografie staré Bíteše, menší sbírku kamenných nástrojů pravěkého původu, hudebniny, obrazy, staré umělecké předměty místních občanů, pečeti a upomínkové předměty darované občany.

V krátké době po zabrání Československa německou říší vypukla druhá světová válka a v protektorátě, jako součásti bojující říše, bylo zavedeno vázané hospodářství. Lístky byly téměř na všechno – výkup obilí, dodávky obilí, vajec, mléka, soupisy osenních ploch atd. Zřízen byl proto při obci zvláštní hospodářský úřad, který potřeboval vhodné místnosti. V jeho čele byl bývalý kapitán československé armády B. Teper. Tomu se zalíbily muzejní místnosti na radnici a přes protest předsedy muzejního spolku Bohuslava Kříže bylo obecním úřadem naříděno, aby archiv a muzejní sbírky byly přestěhovány do dvou místností v zadním traktu radnice, do tzv. šupáren, čili obecního vězení.

Do těchto naprosto nevhodných místností bylo vše přestěhováno ve spěchu a překotně. Věci se nosili na opálkách a v náručích a vše se ukládalo bez ladu a skladu. V těchto dvou světnicích byl pak ohromný chaos.

Hned po přestěhování archivu a sbírek ohlásil předseda spolku Bohuslav Kříž inspekčnímu muzejnímu úřadu přestěhování muzea do místností nevhodných a škodlivých.¹²⁾ Než se však dočkal odpovědi na své oznámení byl gestapem zatčen a odvezen do Brna.

Za krátký čas po zatčení Bohuslava Kříže přijeli do Bíteše Dr. Braun z Opavy¹³⁾ a Dr. Smetana z Olomouce a hlásili se na radnici jako inspekce muzea a archivu. Do nových místností se šli podívat společně s místopředsedou Karlen Kotíkem a starostou města Jenem Hemalou. Oba pánové byli zděšeni, když si prohlédly dvě místnosti a zjistili jak bohatý a cenný je náš archiv a v jakých podmínkách je umístěn. Nařídili přítomnému starostovi aby bylo vše během osmi dní přestěhováno do místnosti suché a světlé. Na to konto starosta nabídl pěknou a suchou třídu v dívčí městské škole. Ke konci prohlídky žádal Dr. Braun seznam, čili inventář celého archivu a sbírek. Inventární knihu měl ale ještě Bohuslav Kříž ve svém bytě a nebo někde uschovanou. Po zdělení, že je Kříž ve vězení se ihned Dr. Braun nabídl, že místopředsedovi Kotíkovi a starostovi Hemalovi vymůže u Gestapa v Brně návštěvu výše jmenovaného a účelem vyzvědění, kde inventární kniha je.¹⁴⁾ Zároveň požádal o opsání inventární knihy po jejím nalezení. Oba pánové si po prohlídce muzea prohlídli celou budovu radnice a také starobylou monstranci a kalich, ze kterých si pořídili několik fotografií. Následně byly také a obou věžích bítýšského kostela.

Po odjezdu inspekce nastalo stěhování muzejních sbírek s prostor městského vězení do vyprázdněné třídy v dívčí měšťance. Při stěhování pomáhal rada František Jedlička katecha ve výslužbě a žáci z měšťanky. Nejprve se odstěhoval fundus a poté archiv a sbírkové předměty. Vše se očistilo a řádně uložilo. Přes letní prázdniny se urovnávaly do polic knihy dle inventárních čísel a taktéž sbírkové předměty do vitrín.

Jelikož muzeum bylo po zbytek války uzavřeno veřejnosti, další činnost muzea a muzejního spolku v letech válečných a letech bezprostředně po válce se soustředila na uspořádání ar-

chivu a konzervaci archiválií. Hned po přestěhování archivu a sbírkového fondu do třídy dívčí měšťanky dali se členové muzejního spolku, zejména pak Karel Kotík do čištění a třídění dosud neprobádaných archiválií a třídili je takto: listiny jimiž nabývá Bíteš nějakých práv, listiny o faře, kněžích a kostele, listiny o škole a učitelstvu, testamenty, pozůstalosti, smlouvy o pronájmu, smlouvy svatební, věci vojenské, věci hrdelního soudu, soudy s vrchností o lesy, sčítání lidu a jiné. Listiny jednotlivých skupin pak byly uschovány dle století, pak dle let a konečně dle dat. Jednotlivé ročníky byly dány do zvláštního obalu z tužšího papíru. Tato činnost dělala se dobrovolně bez nároku na honorář od roku 1942 do roku 1945 průměrně 6 - 7 hodin denně mimo prázdnin.

Když se ke konci války blížila k Moravě válečná fronta, museli členové muzejního spolku zabezpečit archiv a cenné věci ze sbírek, a proto dali udělat tři velké truhle z masivního dřeva a umístili je do jedné ze sklepních místností v budově měšťanky. Bedny naskládali na sebe a místnost poté zazdili.

V roce 1945, po květnové kapitulaci německé armády a celkovém sklidnění situace, bylo vše znovu přestěhováno do třídy, ale ne na dlouho neboť po zápisu do škol měšťanka třídu potřebovala. Tím pádem nastalo nové stěhování, a to do dvou radničních místností ve kterých muzeum sídlilo před válkou. Opět byl nejprve rozestavěn muzejní nábytek a následně do něj vkládány sbírkové předměty. Po 1. září, až bylo stěhování ukončeno, počali se opětovně důkladně čistit listiny jednotlivých oddílů a na průklepovém papíru bylo vyznačeno o čem každá listina pojednává. Seznam těchto obsahů byl pak vložen do příslušného ročníku. Tato činnost trvala až do roku 1949.

3. Muzeum ve Velké Bíteši 1950 – 1960

Městské muzeum ve Velké Bíteši v 50. letech usilovalo hlavně o nové prostory, jelikož stávající uložení sbírek bylo nevyhovující. Po získání prostor utvořilo stálou expozici a mimo to provádělo výstavy a besedy na různá témata.

První léta 50. let byly věnovány archiváliím, které byly v muzeu uloženy. V roce 1950 byly listiny přečteny a na zadních stranách byl napsán jejich krátký obsah, pokud nebyl napsán již dříve. Na zvláštním listě byl pak napsán soupis těchto listin a jejich stručný obsah s datem.

Práce byla věnována hlavně pergamenům. Některé jsou latinské, některé německé a jiné zase české. Usuzovali, že časem budou těžko čitelné, proto byly všechny přepsané na stroji a ke každé listině byl dotyčný opis přidán.

Na konci roku 1950 byly listiny rozděleny do deseti oddílů. Z toho první obsahoval výše zmíněné pergameny, druhý městská práva od roku 1403, třetí hrdelní soud, čtvrtý svatební smlouvy, pátý knihy kšaftů a kšafy na volných listech, šestý prodeje domů a pozemků od roku 1554, sedmý obecní hospodářství, osmý školy (obecní od roku 1566, měšťanskou od roku 1901), devátý obsahoval spisy týkající se fary a kostela a v desátém oddílu byl popsán oheň, který zachvátil Bíteš roku 1763.

Muzeum navštěvuje v těchto letech průměrně 300 návštěvníků ročně, většinou organizované výpravy v rámci škol, jednotlivci, či badatelé téměř vůbec ne. V muzeu, které dosud sídlilo ve dvou malých místnostech na radnici, nemohla být zrealizována expozice. Předmětů bylo hodně a místa málo. Místnosti sloužily jako depozitář, badatelna a prezentační prostor. Na-

víc klimatické podmínky byly naprosto nevyhovující, především trpěly archivalie, které v důsledku vlhka rychle podléhaly plísním.¹⁵⁾

23. března 1951 se uskutečnila prohlídka registratury a archivu. Ze správy vyplynul naprosto neutěšený stav uložení a inspektor žádá Městský národní výbor, aby vzal na vědomí, že je třeba všechny archivní písemnosti oddělit od předmětů muzejního významu. Dále podotýká: „*Ukazuje se, že v dnešním stavu není možno archivu použít, jak to vyžadují moderní požadavky archivnictví a historické vědy i potřeby lidově-demokratického řádu*“. Dále inspektor doporučuje Městskému národnímu výboru aby vedení archivu převzal archivní odborník, ten by mohl za pomoci dosavadních správců, Karla Kotíka a Františka Jedličky, archiv spravovat.

S hlediska nedostatečného umístění archivu a muzea, jenž znemožňuje badatelskou práci, byl požádán městský výbor, aby co nejdříve vyhledal vhodné prostory. Na to předseda Josef Musil konstatoval, že obec má rozloženo do Plánů stavebních investic rekonstrukci budovy číslo 5 v níž vedle veřejných úřadoven mají být vybudovány i prostory pro muzeum a archiv.¹⁶⁾

V říjnu roku 1953 se konala výstava „*Velká Bíteš ve fotografii a obraze*“. Výstava měla velký úspěch, navštívilo ji přes 600 lidí. Musela se konat v Kulturním středisku, jelikož prostory pro muzeum stále nejsou a s rekonstrukcí domu číslo 5 se v roce 1953, i přes očekávání muzejních pracovníků, nezačalo. Představitelé muzea uvádí ve své zprávě, že musí odmítat větší exponáty pro nedostatek prostoru.

Na žádost Krajského národního výboru v Brně měla všechna muzea v kraji vypracovat, po dohodě s Městským národním výborem, investiční plán výstavby do roku 1960.¹⁷⁾ Plán musel obsa-

hovat rozpočet na jednotlivé roky, do roku 1955 až do výše zmíněného roku 1960. Rozpočet na adaptaci bývalé Českobratrské modlitebny z doby Karla st. z Žerotína činí celkem 600 000 Kčs. Z toho pro rok 1955 - 250 000, 1956 - 100 000, 1957 - 100 000 a pro roky 1958, 1959 a 1960 roční rozpočet činí 50 000 Kčs.

Sbírkový fond muzea se nacházel k roku 1955 sice zinventarizovaný, ale v tzv. provizorním inventáři. Ten není zpracován přesně podle muzejních zásad o inventarizaci. Je na volných listech a obsahuje pouze běžné číslo předmětu a název. Definitivní inventář nebyl nikdy pořízen, jelikož nikdy nedošlo k uspořádání a roztřídění sbírek. Počet předmětů k roku 1955 čítal 3837 kusů, počítá se s tím, že po roztřídění a vyřazení toto číslo klesne. Ve výhledovém plánu se počítá se soustavnou inventarizací v následujících letech, kdy muzeum již bude v nových prostorách.

V květnu a červnu roku 1955 proběhla výstava s názvem „*Velká Bíteš v minulosti a přítomnosti*“.¹⁸⁾ Výstava byla otevřena 9. května odpoledne a již první den je navštívilo 250 diváků. Soustředila se vesměs na plošné exponáty. Bylo použito čtyř vitrín, devíti nástěnek a dvanácti obrazů. Na instalaci pracoval jako výtvarník místní učitel Vl. Plocek. Každou neděli odpoledne byl podáván návštěvníkům výklad z dějin města.

Muzeum vstoupilo v roce 1956 do údobí, kdy bylo možno počítat s definitivním dokončením muzejních prostor v domě číslo 5 na náměstí. Dle plánu měly být místnosti předány nejpozději do konce července 1956, nakonec vše proběhlo v říjnu. Okamžitě se započalo se stěhováním sbírek, to bylo dokončeno 30. října toho roku. Starý fundus byl z větší části uskladněn v suterénu, kde se nacházel depozitář muzea.¹⁹⁾

Počátkem roku 1957 byly veškeré sbírkové předměty uskladněny ve výstavním sále, pracovně a depozitáři v nově adaptované budově muzea. Otevření muzea bylo odloženo na dobu až bude nový fundus. Dokončeno bylo rovněž odloučení majetku muzea od materiálů náležejícího archivu. Vitřiny, které si muzeum nechalo udělat, došly v polovině roku 1957 a k použití byly v srpnu. Během září proběhla instalace sbírkových předmětů jenž měly vztah k historii města Velké Bíteše. Vystavené předměty byly doplněny vhodnými nápisy. Depozitář se dal do pořádku až koncem roku 1957.

Muzeum bylo otevřeno v neděli 29. září 1957. Zahájení proběhlo dopoledne v 10 hodin za účasti 120 osob. Úvodní projev měl bývalý předseda Muzejního spolku Karel Kotík, o uspořádání sbírek hovořil správce muzea Jaromír Kotík. Během dopoledne se ve výstavní místnosti vystřídalo 250 osob. Expozice byla zaměřena na historii města Velké Bíteše.

Muzeum bude otevřeno denně od 9 do 11 hodin, pak odpoledne od 14 do 16 hodin. Pro hromadné výpravy se doba upraví podle přání. Vstupné činí 1 Kč. V první polovině října navštívilo muzeum žatstvo jedenáctileté střední školy ve Velké Bíteši.

V polovině roku 1958 uspořádalo muzeum výstavu zaměřenou na oslavy 550. výročí městských práv Velké Bíteše, výstava měla název „*Velká Bíteš 550 let městem*“ a předmětem výstavy byly především archivní dokumenty o povýšení obce na město. Muzeum se plně zapojilo i do příprav oslav. Kolem muzea se soustředily kulturní a osvětové akce v záležitosti oslav. Šlo zejména o veškeré práce s tiskem a propagací. 28. srpna toho roku k příležitosti oslav vysílal Československý rozhlas pásmo s názvem „*O městě, kde přítomnost překonala minulost*“.

Po otevření nových muzejních prostor v roce 1957 se konaly i různé krátkodobější výstavy. Uvedu například výstavu archeologických nálezů z jižní části okresu, příležitostně se vystavovaly bratrské tisky, dále výstava minerálů a mincí, v září 1958 se muzeum podílelo na výstavě obrazů.²⁰⁾

V roce 1959 přijela navštívit Velkou Bíteš delegace sovětských občanů. Prohlédli si památky s historie města, nahlédli do Městské a Smolné knihy, prohlédli si Monstranci a část nové instalace muzea, která byla provedena v roce 1959. Tato instalace byla věnována výstavbě socialismu, byly tam ukázky výrobků a výrobních postupů z I. Brněnské strojírny – závodu ve Velké Bíteši. Výstava se setkala s úspěchem.

V roce 1959 se setkáváme se sestupnou tendencí činnosti muzea. U expozic už muzeum není přístupno pravidelně, ale jen příležitostně. Z muzea se spíš stává pamětní síň.

20. dubna 1960 převzalo numismatické oddělení Moravského zemského muzea do svého majetku od správy muzea ve Velké Bíteši část nálezů mincí v Čikově v počtu 1717 kusů. Důvodem bylo to, že v roce 1959 obdrželo část nálezů z Čikova od Bohumila Vlčka, který měl část nálezů ve svém držení.²¹⁾ Při zpracování materiálu bylo zjištěno, že jde o velmi důležitý nález pro dějiny moravského mincovnictví a je důležité zachovat ho v celistvosti. Muzeum ve Velké Bíteši s tím souhlasilo.

V témže roce proběhla reforma územního uspořádání našeho státu. Došlo k zrušení malých okresů, což znamenalo i zrušení všech okresních institucí ve městě, tedy i muzea, aniž by bylo zajištěno jeho pokračování jako pobočky nového okresního muzea. Muzeum bylo předáno k 1. 1. 1961 Městskému národnímu výboru.²²⁾ Některé místnosti byly zabrány pro jiné účely, sbírky byly deponovány ve stísněných prostorách pohromadě s městskými

archiváliemi. Z muzejní sítě bítýšské pracoviště na dlouhá léta zmizelo.

III. STRUČNÉ SHRNUÍ NOVODOBÝCH DĚJIN MUZEA VE VELKÉ BÍTEŠI

Po zrušení okresního muzea v roce 1960 v důsledku reformy územního uspořádání státu z muzejní sítě bítýšské pracoviště na dlouhá léta zmizelo. Znovu začalo existovat o pětadvacet let později jako dislokovaná pamětní síň Muzea silnic a dálnic ČSSR ve Velkém Meziříčí, to bylo pobočkou Okresního muzea ve Žďáře nad Sázavou. Prostorové podmínky síně byly skromné, poněvadž původní výstavní sál muzea byl zastaven příčkou oddělující městský archiv, který tam byl přesunut ze suterénu. Slavnostní otevření expozice se uskutečnilo v listopadu 1985 za velkým zájmu zdejší veřejnosti. Provoz byl pouze v odpoledních hodinách a obstarával jej Mgr. Jaromír Kotík. Stálou regionální vlastivědnou výstavu realizovala Silva Smutná, která později byla pověřena odborným zpracováním stávajícího sbírkového fondu.

Struktura tamější muzejní sítě byla taková, že Okresní muzeum, jehož sídlo bylo na zámku ve Žďáře nad Sázavou, mělo tehdy několik poboček. Byla to muzea v Novém městě na Moravě, Bystřici nad Pernštejnem a ve Velkém Meziříčí, které zahrnovalo i dislokované pracoviště ve Velké Bíteši. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se žďárské okresní muzeum nacházelo ve značných potížích a jeho postavení bylo naprosto neudržitelné. Současným potřebám muzejní sítě na Žďársku nevyhovovalo, a proto se pobočky začaly osamostatňovat.

V roce 1990 bylo ustaveno samostatnou jednotkou muzeum ve Velkém Meziříčí (včetně muzea ve Velké Bíteši), jejímž zřizovatelem se stalo tamní město. Bítýšská pobočka nemohla v tomto podivném statutárním postavení dlouho fungovat. Silva Smutná,

pověřená její správou, začala uskutečňovat kroky směřující k osamostatnění.

Byla to procedura poměrně složitá, neboť vývoj v legislativní sféře naší země pokulhával za rychlými proměnami ve společnosti. Nastala čilá korespondence mezi muzeem, odpovědnými institucemi a úřady okresního i ministerského formátu a také se zdejší samosprávou. Nutno konstatovat, že podporu realizaci svých restitučních nároků bítýšské muzeum získalo, jak ve městě, tak u státu.

Odloučení od muzea ve Velkém Meziříčí proběhlo k 1. lednu 1992 a brzy na to stát vydal rozhodnutí o převodu svého majetku do vlastnictví města. Muzeu se podařilo získat zpět i archiv. Jeho správa ovšem náležela Státnímu okresnímu archivu ve Žďáře nad Sázavou. Aby mohly být písemné památky bítešské minulosti uchovávány ve Velké Bíteši, bylo potřeba pro archiv zařídit samostatné pracoviště. Muzeum archivu postoupilo svoje nově rekonstruované depozitární místnosti v 1. patře stejného objektu a zapůjčilo pracoviště, které místní studenti a další badatelé a i samotné muzeum, pravidelně každý čtvrtek navštěvují.

Ve spolupráci s památkovým ústavem v Brně a za podpory Okresního úřadu ve Žďáře nad Sázavou, iniciovalo muzeum navržení několika objektů v historickém centru města Velké Bíteše k zapsání do ústředního seznamu památek ČR. Byl mezi nimi také dům číslo 5, bývalá československá modlitebna, ve kterém je již víc jak čtyřicet muzeem umístěno. S podporou státních dotací poskytovaných Ministerstvem kultury ČR proběhla rozsáhlá rekonstrukce dotyčného objektu, během níž byly zadaptovány také prostory muzea. Výstavní sál byl zvětšen téměř do původního stavu, k tomu přibýly dva depozitáře, bylo zbudováno plynové

topení, zřízeny nové rozvody elektřiny a vody. Celková rekonstrukce objektu byla završena v roce 2000 opravou vnitřního nádvoří.

Během svoji novodobé existence muzeum výrazně upevnilo svojí pozici a opodstatnění svého bytí ve spádové oblasti regionu Velkobíteška. Sbírkový fond pravidelně roste. Expozici navštívilo do roku 2000 přes 16 tisíc návštěvníků, z toho polovinu tvořila školní mládež a přes dvě stovky cizinců z různých koutů světa. Dalších tři a půl tisíce návštěvníků přišlo do muzea za účelem studijním, badatelským, konzultačním, či ohledně služebních záležitostí. Tato malá instituce obohacuje kulturní život mnohými přínosnými akcemi zaměřenými nejen na regionální historii či současnou aktuální místní tematiku, která vychází z historie, ale také poznání přírodovědného, vlastivědného a v neposlední řadě i cestovatelského. Uskutečnilo se několik akcí společenského rázu, které svým významem přesáhly hranice zdejšího regionu.

Dnešní muzeum, svými exponáty, chrání dědictví našich předků pro generace budoucí, jelikož je velice důležité, abychom věděli, odkud pocházíme a kde jsou naše kořeny. Takový odkaz jsme převzali od svých předků a stejný předáme svým nástupcům.

IV. VÝSTAVY A AKCE NA NICHŽ SE MUZEUM PODÍLELO ZA I. REPUBLIKY

Muzeum a muzejní spolek se v období první republiky účastnili řady kulturních a společenských akcí. Přispěli tak nejen k jejich doplnění, ale svými činnými se dostali do podvědomí občanů i správních orgánů a upevnili si tím své místo v rámci města a regionu.

1. Hasičský sjezd

17. 7. 1932 se ve Velké Bíteši konal Hasičský sjezd. Už 13. 7. toho roku se usnesl muzejní spolek na své schůzi, že toho dne otevře muzeum veřejnosti. Ustanovil pod sklem vyložit pergameny a cenné listiny, prodávat fotografie kalichu a monstrance a udělat provolání o činnosti spolku. Vstupné se ponechalo na libovůli návštěvníků. Na den slavnosti byli zvoleni jako průvodci a dozor páni Kožnárek a Zavřel. Muzeum bylo otevřeno od 9 do 13 hodin.

Na schůzi muzejního spolku konané 10. 12. se Kožnárek zmiňuje o průběhu dne hasičské slavnosti, co se muzea týče. Muzeum navštívila celá řada osobností. Starosta města Brna Tomeš, poslanec L. Marek, představitelé hasičstva a další. Na příspěvkách bylo vybráno cca 393 Kč.

2. Kralická výstava

Na schůzi spolku konané 23. 5. 1934 byla přednesena prosba Odboru národní jednoty v Kralicích s žádostí o zapůjčení sbírkových předmětů majících vztah k jejich výstavě konané 31.

5. - 10. 6. 1934. Dostavili se zástupci výstavního sboru pan Nováček a Ješina z Kralic a za přítomnosti Bohuslava Němce a Vojtěcha Pešky si prohlédli muzeum. Po shlédnutí označili předměty, které by chtěli zapůjčit, jako jsou: Bible Melantrichova, pergamenové listiny Jana Staršího ze Žerotína, knihu smolnou, obraz Velké Bíteše s bratrskou modlitbou, tištěný zákoník Marie Terezie z roku 1769 a další předměty.

Bylo přislíbeno pojištění a uděláno opatření k jejich bezpečnosti. Podrobnosti dojednávali Vojtěch Kožnárek, Bohuslav Kříž a Bohuslav Krča. Dále byla zapůjčena vitrína a dojednána doprava tam i zpět. Výše zmínění byli přítomni i na jednání odboru Národní jednoty v Kralicích za účelem postavení důstojného pomníku Bible Kralické. Na dopolední zahajovací schůzi měl projev u Bohuslav Kříž. Ten zveřejnil přehled celého slavnostního jednání. Výstava byla díky zájmu prodloužena o 14 dní a zapůjčené předměty byly posléze v pořádku vráceny zpět bítýšskému muzeu.

3. Vzpomínková akce k uctění 300 leté památky úmrtí Karla st. z Žerotína

Karel starší z Žerotína byl majitelem města Velké Bíteše v letech 1583- 1628. Za jeho držení město zvelebil. Občané bohatli, cechy skvětaly a význam bítýšského hrdelního práva rostl. Podporoval školství i výchovu náboženskou ve směru bratrském tak, že v roce 1598 zřídil v Bíteši bratrský kostelík na místě dnešního domu číslo 5 na náměstí.

Vzpomínka se konala přesně v den jeho výročí úmrtí, 11. října v 10 hodin v sále sokolovny. V zahajovací řeči přivítal předseda Bohuslav Kříž hosty a zvláště pak profesora Dr. Ha-

sáka z Brna. Ve svém projevu uvedl: „Význam Karla staršího z Žerotína přesahuje rámec obvyklých místních oslav, a proto konají se vzpomínkové slavnosti na četných místech Moravy, zejména v Brně (zemský výbor a zemský sněm), v Přerově a na dalších místech. V Bíteši se jedná o to, abychom nezapoměli světlé, historické postavy bývalého pána města Velké Bíteše dnes ve svobodné vlasti.

Dále předseda muzejního spolku upozornil, že v místnostech muzea na městské radnici jsou vystaveny četné listiny a korespondence bítýšského pána. Prof. Dr. Hasák následně osvětlil význam Karla staršího z Žerotína ze stanoviska širšího, a to národnostního a náboženského.

Bohužel však návštěvnost jak bítešských občanů, tak lidí s okolí Velké Bíteše nebyla hojná. Na dobrovolném vstupném se vybralo jen 170 Kč, které byly vyúčtovány na výlohy řečníka z Brna, plakáty, poštovné a korespondenci.

V. NUMISMATICKÉ NÁLEZY A SBÍRKY V BÍTÝŠSKÉM MUZEU

V této kapitole postihnu nejvýznamnější numizmatické nálezy, které byly objeveny v regionu Velkobíteška a jek se po prozkoumání v Moravském zemském muzeu ukázalo jsou cenným objevem pro moravské mincovnictví.

1. Nález mincí v Čikově

Při přestavbě hostince Bohuslava Vlčka v doně číslo 8 v Čikově byla nalezena dne 19. 5. 1936, při kopání v průjezdu, nádobka s četnými mincemi. Aby byl tento nález určen a po případě pro okres zachován, rozhodlo se předsednictvo spolku, že se do Čikova zajede autem, nález se vyzvedne a odevzdá na Okresním úřadě ve Velkém Meziříčí. Následně se přičiní o to , aby byl po formalitách u Okresního úřadu nález vydán předsednictvu, které jej doručí státnímu konzervátoru Dr. Ladislavu Červinkovi k prozkoumání a odbornému určení.

Začátkem června 1936 převzal nález osobně státní konzervátor Dr. Ladislav Červinka na okresním hejtmanství ve Velkém Meziříčí, za přítomnosti úředníka hejtmanství, kustoda muzea ve Velké Bíteši Viléma Kožnářka a předsedy muzejního spolku Bohuslava Kříže, aby opravil a doplnil rozbitou nádobku v níž byl poklad a dal vyčistit, roztřídit a určit mince dle druhu a původu.⁷⁾ Koncem června dodal Dr. Červinka mince s posudkem. Předseda Bohuslav Kříž je v Brně vyzvedl, přičemž mnoho mincí rakouských a bavorských zůstalo nevyčištěno, poněvadž to byla jedna a tatáž sorta. Dle návodu a ponaučení měl mince vyčistit předseda Bohuslav Kříž a následně je roztřídit dle značek mincmistrů a jiných podrobností na které v Brně nevybylo času.

Nádoba zůstala nadále v Brně, neboť nebyla ještě hotova.

Z 2700 kusů zůstává část v zemském muzeu v Brně k doplnění tamějších sbírek. Dle úmluvy a zvláštního seznamu, který dne 31. 10. 1936 pan Bohumil Vlček z Číkova číslo 8 osobně u předsedy Bohuslava Kříže pro sebe a pana Františka Osobu převzal, odevzdal předseda téhož dne panu Vlčkovi z nálezů dvakrát po 170 kusech mincí vybraných a uložených v papírových sáčkách. 127 grošů Václava III. A 373 feniků Albrechta V..

Už na jaře 1937 předseda část mincí z čikovského nálezů, po jejich přesném určení, nalepil na zvláštní lepenku a opatřil nápisy. Mince pak mohly být vystaveny a nemusely být uschovány a uzamčeny v přihrádkách. V létě 1937 byly vystaveny ve výkladě městské spořitelny čtyři tabla a nádoba s hlínou a v ní mince nečištěné a část mincí nacházejících se volně.

2. Nález mincí ve Velké Bíteši

V roce 1936 příležitostně uviděl předseda muzejního spolku u Jana Slámy nápadnou starou minci, když šel po stopě zjistil, že František Valach bytem v Hrnčířské ulici číslo 121 našel volně ležící větší množství mincí již v roce 1935 při probourávání sklepa ve svém domě. František Valach nález nikomu neohlásil a tudíž nález propadl. Byl tedy vydán předsedovi spolku, aby zjistil druh mincí. Znalecké určení provedl v září 1936 opět Dr. Ladislav Červinka, jemuž mince do Brna Bohuslav Kříž dovezl.

Při ohledání byla zjištěna nejstarší mince z let 1236 - 39, tj. fenik Fridricha II. Hohenstaufa. U mincí, které byly zastoupeny více exempláři si vždy jednu z daného druhu ponechal Dr. Červinka pro studium v Brně. Oproti tomu za vyčištění

a určení neplatil spolek nic.²⁴⁾

3. Nález mincí ve Křoví

Dne 5. 8. 1919 se našly při kopání stráně v domě číslo 27 ve Křoví dva hrnce starých mincí. O mince se tehdy podělili sousedé, škola a největší část s jednou nádobkou se dostala do muzea ve Velkém Meziříčí, neboť tehdy muzeum ve Velké Bíteši ještě nebylo. Nádobky na mince byly původně dvě, ale jedna zmizela a druhá je jak výše zmíněno v meziříčském muzeu.

Časem se z tohoto nálezu dostalo také něco do muzea ve Velké Bíteši, kde zůstal po dlouhou dobu ležet neurčený. Teprve v roce 1936 je určil Dr. Červinka. Ze seznamu vyčteme, že část mincí je z Moravy, část ze Salzburku, Rakous a Bavor. Tj. 76 feniků a 4 groše Václava IV.. Mince byly vyčištěny a uschovány v papírových sáčkách, s příslušným popisem, v muzeu.

Mimo těchto 79 kusů získal následně předseda muzejního spolku od správy školy ve Křoví, respektive řídícího učitele Josefa Hladíka, dar 50-ti kusů feniků pro velkobítešské muzeum. Ty byly rovněž zaslány do Brna Dr. Červinkovi k očištění a určení.

VI. OSOBNOSTI BÍTÝŠSKÉHO MUZEA

1. Jan Tiray

Jan Tiray se narodil v roce 1858 ve Velké Bíteši v rodině s dlouhou učitelskou tradicí, které také on zůstal věrný. Studoval na německém gymnáziu v Učitelském ústavu v Brně, kde byl jeho učitelem i Leoš Janáček. Od roku 1878 učil ve Velké Bíteši a pak na cvičné škole při Učitelském ústavu v Brně. Asi po deseti letech odchází za výhodnějším učitelským místem do Telče. Svůj podzim života strávil ve Zbraslavi u Prahy.

Jan Tiray byl nadšeným hudebníkem. Na reálce vyučoval zpěv, vedl chrámový sbor a sám také skládal. Jeho skladatelská tvorba je rozsáhlá, jedná se o písně, koledy i klavírní skladby většinou určené pro výuku. Za svou hudební činnost byl vyznamenán čestným křížem za povznesení školství, zpěvu a chrámové hudby. Byl také vynikajícím pedagogem, publikoval v odborných pedagogických časopisech, napal několik učebnic a příruček pro učitele. V bítýšském archivu je uloženo několik jeho učitelských deníků, do kterých si zapisoval zajímavosti a také humoristické verše a povídky, které pak užíval ve výuce.

Jan Tiray byl především historikem. Jeho publikační činnost čítá asi dvacet knih a brožur a asi sto článků a pojednání v odborných historických časopisech. Na základě nejstarších městských písemností sepsal dvojdílné „*Dějiny města Velké Bíteše*“, které od bájných počátků dovedl do roku 1875. První díl vyšel v roce 1882 ve Velkém Meziříčí. Při práci mu byly nápomocny významné osobnosti moravského dějepisectví tehdejší doby Vincenc Brandl a Vincenc Prasek. První Tirayova práce vzbudila v odborných kruzích kritiku. Byly mu vytýkány drobné nepřes-

nosti ve výkladu a především používání germanismů. Druhý díl Tirayových dějin byl přijet velmi příznivě.

Celkově byla jeho práce dávána za příklad vlastenectví a občanské uvědomělosti. Je nesporné, že Tirayovi Dějiny města Velké Bíteše zůstávají doposud nepřekonatelným počinem mezi dějepisnými pracemi o Velké Bíteši. Toto dílo je dnes jediným celistvým pramenem pro poznání historie města.

Jan Tiray, jako první začal s pořádáním městského archivu a shromažďováním starobylých předmětů, které později základ sbírkám městského muzea. Tato osoba přišla smyšlenkou na založení bíteského muzea a získal pro ni i další stoupence a to i tehdy, když už ve svém rodišti nepůsobil. Na sklonku svého života dojížděl do Bíteše, aby tam shromažďoval a třídil sbírky pro zamýšlené muzeum. Roku 1924 vymohl na zastupitelstvu města, aby byla pro muzeum vyhrazena jedna místnost obecní školy.

Měl rovněž podíl na založení Muzejního spolku ve Velké Bíteši roku 1925. Jako více než sedmdesátiletý pán čile korespondoval s Bíteší a pomáhal s přípravami k otevření muzea. Vypracoval scénář výstavy, návrhy skříní i program slavnostního otevření. Toho se však Jan Tiray již nedočkal, poněvadž zemřel necelý měsíc před tímto slavnostním aktem.

2. Bohuslav Kříž

Bohuslav Kříž se narodil v Malenovicích u Zlína. Do Velké Bíteše přišel se svou rodinou 28. října 1928, tedy ne dlouho po založení muzea. Tak jako se zajímal o historii a věci muzejní na rodném Valašsku i v Bíteši pokračoval a brzo si oblíbil kraj, město i lidi, kteří zde žili. Propagoval kraj, město, jeho historii a zajímavosti v tisku i v nově se rozvíjejí-

cím Československém rozhlasu.

Když byla naše republika okupována fašistickým Německem zapojil se do boje za osvobození, stejně jako jeho tři bratři. Naneštěstí byl ve svých aktivitách odhalen na začátku roku 1942 zatčen gestapem a uvězněn na Kounicových kolejích v Brně, kde byl 22. června 1942 popraven zastřelením.

Prezident Edvard Beneš po válce udělil Bohuslavu Křížovi Československý válečný kříž in memoriam za uznání bojových zásluh, které získal v boji za osvobození Československé republiky za nepřátelské okupace.

Bohuslav Kříž působil necelé tři roky jako kustod bítešského muzea a vskutku nezhálel. Jeho písemná pozůstalost je cenným a nosným materiálem, který se stal bohatým zdrojem pro pozdější autory publikací s místní vlastivědnou tematikou.

VII. VELKOBÍTEŠSKÁ MONSTRANCE

Monstrance je nejen nejstarší moravskou dochovanou monstrancí, ale náleží k nejstarším dochovaným procesním monstrancím v zemích Koruny české. Právem patřila k nejobdivovanejším exponátům výstav ve Vídni (1873) a Brně (2000).

Monstrance byla patrně vždy majetkem města a k církevním účelům bývala zapůjčována. Monstrance i ostatní chrámové klenoty bývaly do roku 1878 uloženy ve sklepě kostelní věže, odkud byly v dobách válečného ohrožení odváženy do Náměště nebo do Brna. Roku 1810 byla monstrance obětavostí bítýšských občanů, složením náhradního obnosu, zachráněna před odevzdáním státu.²⁵⁾ Je jedním z nejvzácnějších exponátů bítešského muzea. Ve sbírkách muzea byla už od jeho počáteční existence a setrvala v nich do dnes.

Monstrance, je vysoká 86 cm a má šestilaločnou nohu. Na předních lalocích jsou aplikovány dva medailóny (pravý z nich nese erb města Velké Bíteše a vyrytý letopočet 1473). Polygonální dřík se rozšiřuje ve vřetenový nodus (kapli) a nahoře přechází v obrácený jehlan podpírající schránku na hostii ne tvaru ležatého válce. Nad schránkou je postavena věž, v ní soška Bolestného Krista, na vrcholu fiála s růžicí. Základna schránky vybíhá na obě strany, z výběžků se tyčí postranný opětný systém pilířů a oblouků. Po stranách schránky jsou figury světců: sv. Kateřina, sv. Marie Magdaléna, sv. Markéta, žehnající sv. Biskup, sv. Petr, sv. Jan Křtitel, sv. Ondřej a Panna Maria s dítětem.

Přední stranu monstrance zpestřuje celkem 25 kamenů. Jsou různého tvaru a velikosti, liší se i zbarvením. Ve všech případech však jde o průhledné, fasetově broušení nepravé kameny,

rozmístěné se snahou o dodržení barevné a tvarové symetrie. Je mezi nimi 19 skleněných imitací drahých kamenů a 4 syntetické drahé kameny (korundy, popř. spinely). Poslední dva kameny, velké čiré brusy po stranách věže, nelze s jistotou prohlásit za umělé (leukosafíry), mohou mít i přírodní původ (křišťály).²⁶⁾

Restaurování monstrance v roce 1970 pak bylo příležitostí k tomu, aby mohly být na monstranci nahrazeny chybějící skleněné napodobeniny kameny syntetickými.

VIII. HISTORIE OBJEKTU DNEŠNÍHO MUZEA

Dům číslo popisné 5 na Masarykově náměstí ve Velké Bíteši, zajímavíci dominantní postavení přímo proti radnici, dnes nese centrální název MUZEUM. V minulosti se zde také říkávalo na palírně, kasárna, před tím dům českých bratří či pikhartů a ještě dříve dům panský, dům velký a na samém počátku v nejstarších záznamech mělo toto místo pojmenování Masné krámy. Tato budova je jediná ve městě s tolika názvy a přízvisky. Její historie je bohatá a velice pozoruhodná.

První zmínky o domě jsou uvedeny v městské knize z roku 1414. V té době náležel vladycké rodině z nedalekých Klečan, která vlastnila značné polnosti v katastru města Velké Bíteše. Do roku 1440 se v místě tohoto domu nacházely masné krámy, kterých v té době na dolní straně náměstí bylo asi dvanáct. Řezníci tu měli svoje jatka a současně i prodejny. Později se klečanští rozhodli v místě svých masných krámů vystavět dům velký.

Poslední majitel statku Jan Vydra, který zamřel roku 1580, nezanechal žádných dědiců. Jeho majetek měl připadnout městu, protože v listině, kterou v roce 1408 pan Lacek z Kravař uděluje Bíteši městské práva, se náměšťská vrchnost zřídá práva odúmrtí. S pozůstalostí Jana Vydry tomu ale bylo jinak. Přestože město uplatňovalo své nároky, Dům velký spolu se statkem zabral tehdejší majitel panství Jan starší z Žerotína. Později se snažil svoji křivdu, kterou měšťanům způsobil napravit a obdaroval Bíteš dvěma pergamenovými listinami. Jedna upravovala právo vaření piva a druhá zbavila město povinnosti vydržovat náměšťskou vrchnost i s doprovodem kdykoliv do Bíteše přijede, zaplacením 30 zlatých ročně.

Žerotínové na svých panstvích přáli českých bratrům. V Bíteši byli bratři usedlí již od poloviny 16. století a měli zde také svoji školu. Koncem století je Jan Diviš z Žerotína nechal v domě číslo pět na náměstí (v té době se nazýval dům panský) zřídit kostelík. Postaven byl v jižní části parcely až při samých městských hradbách. Loď kostelíka byla situována dle zvyklosti od východu k západu. Fasádu zdobila renesanční psaníčka, konkrétně šlo o reliéfní kazety s liniemi zatlačovanými do vlhké omítky. Ze západu k modlitebně přiléhala štíhlá věž, která byla snad osazena i zvonem. Z náměstí chrám nebyl zvláště patrný. Vynikal však v linii městské zástavby v pohledu od jihu. Dodnes se zachovalo pět mohutných opěrných pilířů z lomového kamene podpírající jižní obvodovou zeď. Chrám měl poměrně velkou výšku a hloubku. Byl opatřen mimo to ještě kruchtou. I dnes po přestavbě má mimo přízemí ještě dvě patra.

Stavba byla dokončena na jaře roku 1598 a dne 24. května byl bratrský kostelík za účasti žerotínské vrchnosti vysvěcen. Na této slavnosti byl osobně přítomen i Karel starší z Žerotína, bratr Jan Diviše, po němž později převzal náměšťské panství.

Až do té doby se soustřeďoval duchovní život ne městě převážně v chrámu sv. Jana Křtitele situovaném uvnitř samostatných hradeb na návrší severozápadně od rynku. Novým kostelíkem přibylo městu středisko duchovního života bratrského. Z přední části objektu, který s kostelíkem bezprostředně souvisel směrem k náměstí, vybudovala vrchnost budovu farní a školní. Tak tomu bylo v době největšího rozkvětu českých bratří ve Velké Bíteši, a to až do dvacátých let 17. století, kdy nastaly v naší zemi zásadní změny v tolerování víry jiné, než katolické.

V roce 1628 se bratři kněží museli vystěhovat, a to nadobro. Karel starší z Žerotína věrný své víře odchází též. Bratrský dům v rámci svého nemovitého jmění celého panství náměšťského prodal Albrechtovi z Valdštejna, který majetek téměř okamžitě prodal Verdenberkům. Zůstal neobsazen a pustl.

Dne 23. března 1638, za úřadování primátora Alexandra Kousala, hrabě Jan Baptista z Verdenberka pikhartský dům ústně daroval městu slovy: „*Vystavte si dům ten a bude obec užitek míti.*“ Později bylo darování opět ústně potvrzeno.

O osudu domu se dále dovídáme roku 1646 v souvislosti s velkým požárem na den sv. Buriana.

Následujícího roku přivezla obec na jeho opravu sto kmenů dříví. Později však bylo dřevo zapůjčeno pohořelému sousedovi Matěji Houserovi a žalostný stav zůstal nezměněn. Představení města s opravou stále otáleli. Váhali investovat do objektu, jehož vlastnictví neměli stvrzeno písemně.

V roce 1673 obrátili se na vdovu Marii Justinu hraběnkou z Verdenberka a po častých prosbách a i z vůle jejího syna, Jana Filipa, obdrželi dekret na vlastnictví objektu s podpisem a pečeti. O pět let později se bítýšský primátor Pavel Adrián s vrchností domluvil, aby byl darovací dekret kvůli větší trvanlivosti vydán znovu na pergamenu. To se stalo 15. července 1678. tímto dokumentem, byl objekt číslo popisné 5 vložen do základního kmenového jmění města Velké Bíteše a nepočítaje pochybné vlastnické vztahy v období socialismu, je jím dodnes.

Roku 1642 táhla městem císařská armáda proti Švédům do Čech a následujícího roku byla Bíteš ustanovena pro zimní ležení císařského vojska. V bývalém bratrském domě bylo řízeno sídlo posádky a hlavní stráž. Město a jeho obyvatelé válečnými

událostmi velmi trpěli. Roku 1645 zde byli Švédové a pobrali dobytek, peníze a vypálili také kostel sv. Jan Křtitele. O rok později vznikla na rynku velký požár a v témže roce v okolí vypukl mor. Pak tu byli opět Švédové a opět došlo k drancování. Nelze se tedy divit, že po skončení války bylo město chudé, mnoho domů pustých, bez obyvatel a dobytka. Požár spodní části náměstí, který se udál v roce 1690, zasáhl i dům číslo 5.

Roku 1699 se v Bíteši konal vojenská přehlídka. Zimní ležení trvalo po celých sto let, a to až do roku 1748. V době sedmileté války tu byla vojenská „magazína“ a teprve v roce 1763 bylo vojsko vystěhováno úplně.

V roce 1795 byla přední část domu přeměněna na krámy řeznické, pekařské a byty. Prostory ve dvorním traktu byly využity ke zřízení palírny kořalky. V letech 1850 – 1856 byla tato část objektu přestavěna na výkonný podnik, jehož pronájem se městu vyplácel. Nájemci byli většinou Židé.

V první polovině tohoto století sloužilo přízemí přední části objektu k obchodním účelům. V prvním patře byly byty. Střední prostory přiléhající k nádvoří byly využívány jako palírna a zadní trakt na slad obilí pro hospodářské družstvo. Bývalý chrám vypadal dosti neutěšeně. Byl proměněn na cosi mezi kůlnou a skladištěm. Jeho vnitřek byl dvakrát horizontálně přepažen dřevěnou podlahou.

Tehdy se kustodovi městského muzea Bohuslavu Křížovi podařilo probudit zájem veřejných institucí o obnovení důstojného vzhledu prostor po bývalé českobratrské modlitebně. Už koncem třicátých let zahájil jednání o rekonstrukci objektu. Byla učiněna ochranná opatření, aby zbytky historických částí domu byly zachovány. Na odborné průzkumy stavby po válce navázal

pod dohledem Památkového ústavu v Brně důkladná rekonstrukce celého zadního traktu ve prospěch muzea a archivu. V patře získalo svoje místo další kulturní zařízení.

V užívání některých prostor objektu nastaly však po roce 1960 změny. Se zánikem tzv. malých okresů přestal existovat i tehdejší okres Velké Bíteš a spolu s ním také jeho instituce, to znamená včetně i včetně instituce muzejní, aniž by bylo zajištěno její pokračování jako pobočky nového okresního zařízení.

Nová budova po roce 1989 s sebou přinesla společně s legislativními změnami ve společnosti i pozitivní vyhlídky na lepší péči o stavební objekty. Uskutečnila se majetková restituce a dům byl vrácen do vlastnictví města. První opravy se bohužel uskutečňovali bez koncepce a ucelené projektové dokumentace. Mnohé práce se musely provádět opakovaně. Městské muzeum společně s Památkovým ústavem Brno zpracovalo návrh na zařazení tohoto objektu do seznamu nemovitých kulturních památek ČR. V roce 1996 byl tento objekt prohlášen za památku ministerstvem kultury.

IX. ZÁVĚR

V mé práci jsem se snažil postihnout historii muzea ve Velké Bíteši s důrazem na první etapu jeho existence.

V první kapitole se zabývám historií muzea od jeho počátků do roku 1960. Nejprve jsem uvedl, co předcházelo vzniku muzea, a pokračoval jsem jeho založením a následně i založením muzejního spolku, který jde ruku v ruce s městským muzeem. Shrnul jsem historii muzea a muzejního spolku v období první republiky.

V následujících dvou podkapitolách jsem shrnul období protektorátu a důsledky pro muzeum z toho plynoucí, situaci v poválečných letech a v neposlední řadě období 50. let, které mělo pro muzeum obzvláště velký význam, co se muzejních prostor týče. Tato podkapitola je zakončena zrušením tehdy Okresního muzea vzhledem k reformě územního uspořádání našeho státu.

V další kapitole jsem stručně nastínil novodobou historii muzea, která se začala odvíjet od roku 1985, kdy bylo muzeum zřízeno jako dislokovaná pamětní síň Muzea silnic a dálnic ve Velkém Meziříčí.

Následně jsem se zmínil o kulturních akcích ve Velké Bíteši či jejím regionu, kterých se muzeum účastnilo. Dále jsem popsal významné numismatické nálezy v bítýšském regionu, které byly přínosem do tamějších muzejních sbírek.

V dalších kapitolách jsem věnoval pozornost dvěma nejvýznamnějším osobám, které se zasloužili o rozkvět muzea, dále jsem popsal jeden z nejvýznamnějších sbírkových předmětů muzea, a to monstranci z roku 1473. Na závěr se zde zmiňuji i o bohaté historii dnešní budovy muzea, bývalého kostelíku Jedno-

ty Bratrské.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá historií muzea ve Velké Bíteši. Jsou zde nastíněny počiny, které předcházely vzniku muzea a následně muzejního spolku, dále jsem zde uvedl samotné založení obou výše zmíněných institucí. První kapitola je rozdělena na období 1925 - 1939, 1940 - 1949 a 1950 - 1960. V první podkapitole jsem postihl, již výše zmíněné, založení muzea a muzejního spolku a poté jsem shrnul historii dotyčných institucí. V druhé podkapitole jsem nastínil období protektorátu a jeho vliv na chod muzea a roky bezprostředně po válce. V třetí podkapitole jsem postihl nutnost potřeby nových prostor pro muzejní sbírky a důvod, proč muzeum v roce 1960 zaniká. Poté jsem stručně podal novodobou historii muzea, jeho znovuzrození, následné osamostatnění, návštěvnost a soudobou činnost. Posléze jsem v dalších kapitolách uvedl dvě významné osoby činné v muzeu a muzejním spolku, zmínil sem se o kulturních akcích na kterých se muzeum podílelo, či je samo pořádalo a popsal jsem numismatické nálezy, které byly v té době uskutečňeny. Popsal jsem také klenot bítešského muzea, monstranci z roku 1473, a závěrem jsem nastínil bohatou historii budovy, v které od roku 1957 po současnost muzeum působí.

Poznámky

- 1) Pan nadučitel Vetiška, který tuto místnost užíval jako školní úřadovny byl ochoten ji poskytnout s podmínkou, aby tam mohl mít uloženy školní úřední spisy.
- 2) Stanovy s Telči byly vybrány, protože v Telči na čas působil Jan Tiray a byl se stanovami seznámen.
- 3) Z četných obcí uvedu: Osová Bytíška - Josef Bláha, Olkové - František Rambousek, Březí - František Řezina, Borovník - František Svoboda, Nová Ves - Alois Křen, Křoví - Josef Ráček, Katov - Vilém Pokorný, Nové Sady - Jan Joch a další.
- 4) Některé věci byly umístěny na půdě měšťanské školy a u pana Dr. Sýkory, část cennějších předmětů byla umístěna v hospodářské škole a u pana Sochora.
- 5) Náhradníky byli zvoleni: L. Štěpánek, J. konečný a V. Babáková.
- 6) Termín byl nakonec prodloužen
- 7) Více kapitola Společenské akce a výstavy na nichž se muzeum podílelo.
- 8) Bohuslav Kříž se účastnil i pohřbu T. G. M. v Praze. Odtud dovezl několik upomínkových pohlednic s vyobrazením pana prezidenta, které daroval muzeu.
- 9) Článek II. vládního nařízení ze dne 31. 3. 1939 číslo 97 Sb.
- 10) Nařízení zemského prezidia v Brně ze dne 31. 12. 1939 číslo 54011-III./13. Dne 1. 6. spolek Okresnímu úřadu oznámil, že jeho stanovy nemají žádné názvy připomínající bývalou ČSR a tudíž netřeba je měnit. Okresní úřad oponoval a hojné korespondenci byl spolek přinucen stanovy ob-

měnit. Schválení nových stanov a též opravy organizačních a jiných řádů proběhly 14. 8. 1940.

- 11) Výnos zemského úřadu v Brně číslo 38514/40-III. Ze 4. 7. 1940.
- 12) Obě místnosti byly postaveny v přízemí z kamence, jsou hodně vlhké, okna jsou zamřížovaná a dva metry nad zemí, takže tam celý den skoro vůbec nesvítí slunce.
- 13) Dr. Braun byl před okupací ředitelem Muzea v Opavě. Za okupace byl pověřen správou všech muzeí v Protektorátě.
- 14) Návštěva se posléze uskutečnila a Bohuslav Kříž pověděl, kde se kniha nachází.
- 15) Vlhko bylo způsobeno již starou izolací budovy radnice. Trpěli hlavně pergameny a materiály listinného charakter.
- 16) Rekonstrukce byla provedena podle pokynů Státního památkového úřadu.
- 17) Krajský národní výbor o toto dožádalo Ministerstvo kultury - správa osvěty. Kraj musí plány Ministerstvu kultury předložit do 5. března 1954
- 18) Výstava byla uvedena v rámci *„Deseti let budování socialismu“*.
- 19) Starý fundus byl naprosto nepoužitelný pro novou expozici, byl nahrazen novým.
- 20) Výstavy byly dělány ve spolupráci s muzei v Náměšti či v Kralicích nad Oslavou. Více informací o těchto výstavách jsem v archivu ani v muzeu nenalezl.
- 21) Více o tomto v kapitole V. Numismatické nálezy a sbírky v bítýšském muzeu; 1. Nález mincí v Čikově
- 22) To městský národní výbor 22. února 1961 odsouhlasil.

- 23) Dr. Červinka už studoval jiný nález minci z bítýšského regionu a to 212 pražských grošů z obce Rudy. Při návštěvě Bíteše sjeli s B. Křížem do Velkého Meziříčí vy-zvednout uvedené mince.
- 24) Některé s těchto mincí byly rovněž nalepeny na lepenkový papír, opatřeny popisky a vystaveny ve výkladě městské spořitelny.
- 25) Zápis o jejím vykoupení je uložen ve Státním okresním ar-chivu ve Žďáře nad Sázavou.
- 26) Zmíněné leukosafíry či křišťály, vybroušené do tvarů bri-liantů, jsou největšími kameny na monstranci.

Seznam pramenů a literatury

Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou, pobočka Velká Bíteš

Fond: Muzejní spolek Velká Bíteš

Inv. č. nezpracováno Kniha protokolů 1925 – 1954

Inv. č. nezpracováno Stanovy muzejního spolku

Hospodaření 1925 – 1954

Korespondence 1925 – 1954

Inv. č. nezpracováno Založení muzejního spolku ve VB 1925

Korespondence 1925 – 1939

Inv. č. nezpracováno Korespondence 1940 – 1954

Inv. č. nezpracováno Korespondence 1955 – 1960

75. výročí založení Městského muzea ve Velké Bíteši. 1. vydání. Muzejní spolek Velkobítešska, 2001. 88 s.

400. založení kostelíku Jednoty Bratrské ve Velké Bíteši. 1. vydání. Muzejní spolek Velkobítešska, 2001. 51 s.

KOTÍK, J.: *Osudy bítýšského městského muzea. Bítýšské historky a pověsti, Městské muzeum ve Velké Bíteši 1992, s. 90-93.*

KOTÍK, J.: *Výročí Karla staršího z Žerotína. Všelicos v minulosti Velké Bíteše a okolí, Muzejní nadace Velkobítešska 1994, s. 79*

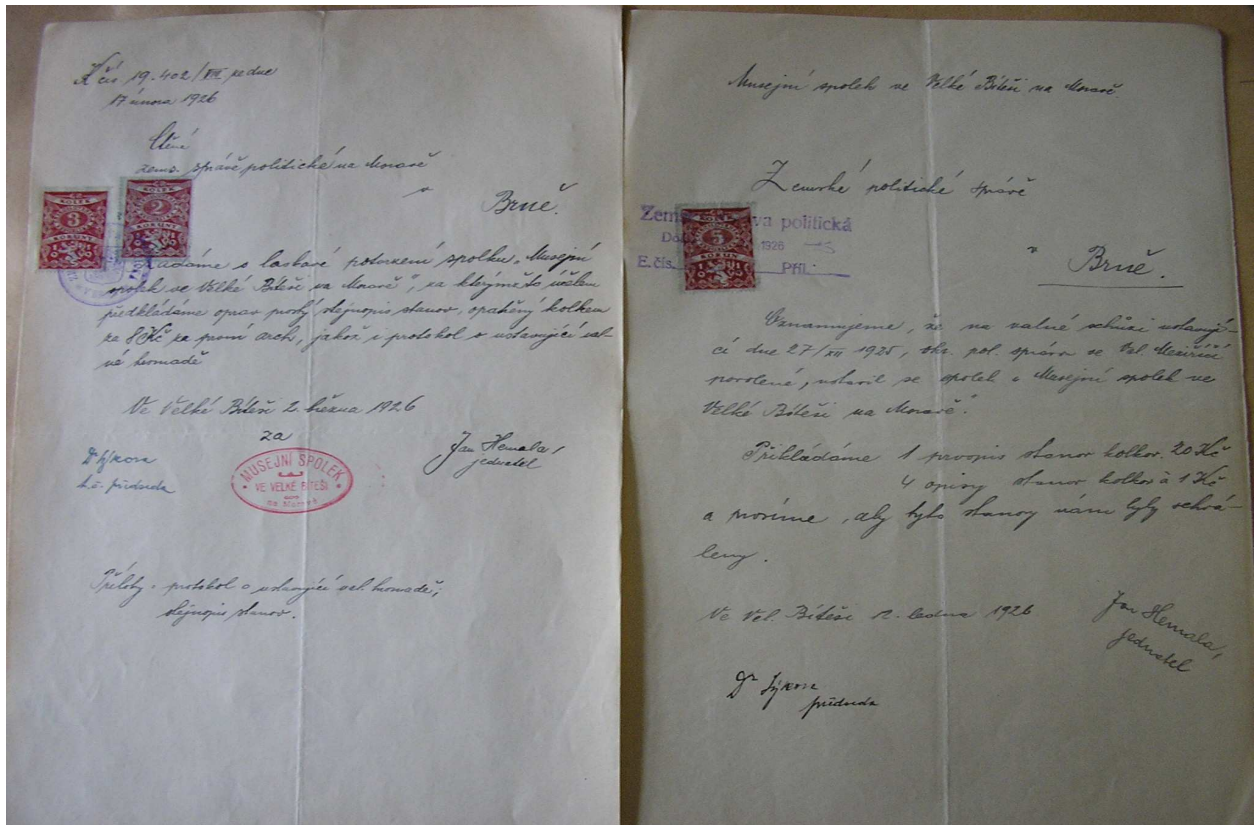
KOTÍK, J.: *Návrh na zřízení muzea. Všelicos v minulosti Velké Bíteše a okolí, Muzejní nadace Velkobítešska 1994, s. 47.*

KOTÍK, J.: *Jan Tiray (1858-1925). ZMVB, 1985, s. 1.*

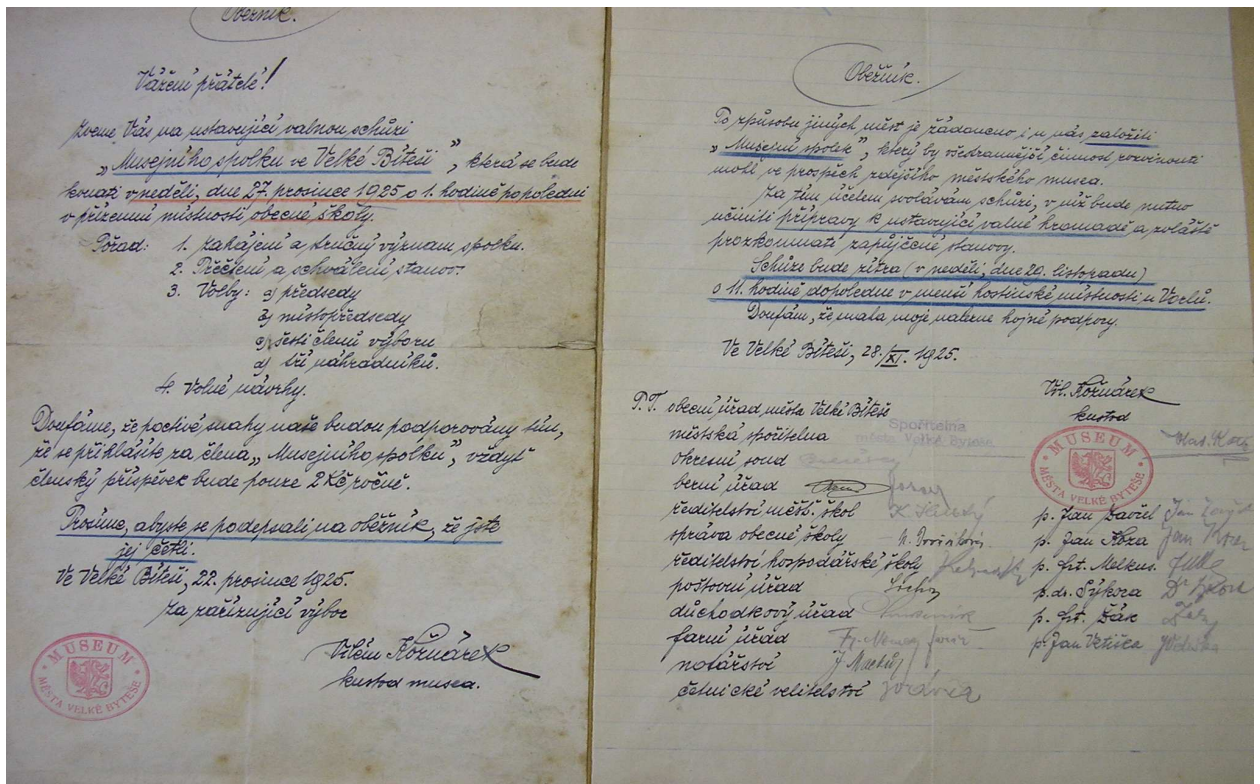
Seznam příloh

- 1) Zakládací listiny Muzejního spolku ve Velké Bíteši. Od Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou, pobočka Velká Bíteš, Fond: Muzejní spolek Velká Bíteš
- 2) Pozvání na valnou schůzi Muzejního spolku. Od Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou, pobočka Velká Bíteš, Fond: Muzejní spolek Velká Bíteš
- 3) Jan Tiray. *Od 75. výročí založení Městského muzea ve Velké Bíteši.* 2001.
- 4) Bohuslav Kříž. *Od 75. výročí založení Městského muzea ve Velké Bíteši.* 2001. s. 75.
- 5) Monstrance z roku 1473. *Od 75. výročí založení Městského muzea ve Velké Bíteši.* 2001. s. 14.
- 6) Letecký pohled na historickou část Velké Bíteše. *Od 75. výročí založení Městského muzea ve Velké Bíteši.* 2001. Obrazové přílohy.
- 7) Městské muzeum sídlící v místě bývalého česko-bratrského kostelíku. *Od 75. výročí založení Městského muzea ve Velké Bíteši.* 2001. Obrazové přílohy.
- 8) Pohled do nynější expozici muzea. Foto Silva Smutná
- 9) Pohled na geologickou výstavku. Foto Silva Smutná

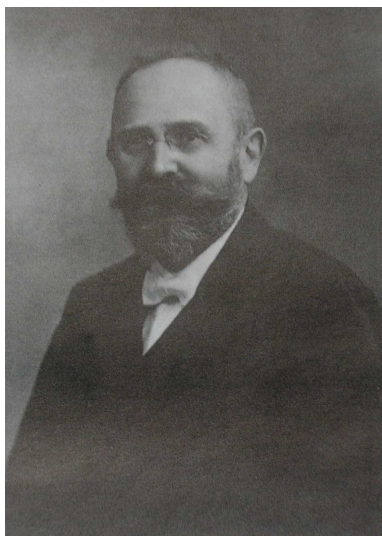
Přílohy

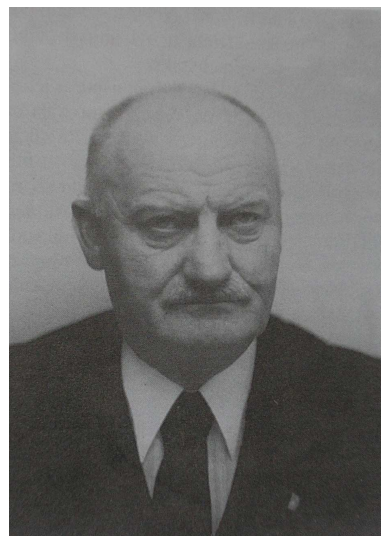
1) Zakládací listiny Muzejního spolku ve Velké Bíteši

2) Pozvání na Valnou schůzi muzejního spolku

3) Jan Tiray

4) Bohuslav Kříž

5) Monstrance z roku 1473

6) Letecký pohled na Velkou Bíteš

7) Městské muzeum, dříve kostelík Jednoty Bratrské

8) Pohled na nynější expozici muzea

9) Pohled na geologickou výstavku